

Recenzije, prikazi i primjeri dobre prakse

Dražen Podravec

125. obljetnica gradnje klasicističke zgrade pučke škole u Virju - zvane krasotica

Na prostoru današnje Podravine od pretpovijesti nalazimo tragove života.

Plodna šumovita ravnica uz rijeku Dravu pružala je dobre uvjete za život. Postoje pisani dokumenti iz rimskog doba pa sve do današnjih dana. Čovjek je stvarao dobra i branio ih. U ranom srednjem vijeku na prostoru današnjeg Virja bila je utvrda Prodavić u kojoj je stolovao hrvatski ban Matko Talovac. (Talovci, hrvatska velikaška obitelj vjerojatno je porijeklom iz Korčule. Prezime su dobili 1434. godine kada su od kralja Žigmunda, između ostalih brojnih posjeda, dobili i veliki posjed Topolovac u Podravini, u blizini Virovitice, grad Đurđevac i Prodavić. Slavonsko-hrvatski ban Matko Talovac stolovao je u utvrdi Prodavić od 1435. do svoje smrti 1445. godine. Ugluđu obitelji pridonijeli su, uz slavanskog bana Matka, brat Ivan, vranski prior, Franko, severinski ban i Petar, hrvatsko-dalmatinski ban.)

Prodavić mijenja vlasnike i ime u 17. i 18. stoljeću u Weissenthurm i Weissenburg. Po

prvi puta se Virje spominje 1522. godine u osmanlijskim dokumentima, a tek 1603. godine u dokumentima Hrvatskoga sabora (Prof. dr. sc. Hrvoje Petrić: Prvi spomen imena Virja – 1552. godine, Zbornik Virje na razmeđu stoljeća broj 6, str. 9 – 13, Općina Virje, Agencija za komercijalnu djelatnost Zagreb, 2012).

Osnivanjem Vojne krajine Virje dolazi pod vojnu upravu i sve je podređeno obrani od Turaka.

Zahvaljujući naredbi austrougarske vladarice Marije Terezije od 1755., u tom dijelu Hrvatske osnivaju se carske, trivijalne škole na nje-mačkom jeziku radi pripreme dječaka za vojna zvanja. Austrougarska vladarica Marija Terezija (1717. – 1780.) uspješno je vladala zemljom punih 40 godina (1740. – 1780.) i svojim odlukama unaprijedila gospodarstvo i obrazovanje. Zanimljive su neke njezine naredbe, na primjer o sadnji bijelog duda (1763.), kako bi se unaprijedio uzgoj dudovog svilca i o sadnji stare sorte

kruške, u našim krajevima zvane tepka, koja se mogla koristiti u prehrani ljudi i životinja, uz svako domaćinstvo ili klijet.)

U Virju je takva škola osnovana prije 260 godina, 1759. godine. Učitelji su uglavnom bili razvojačeni časnici ili dočasnici. Uz učenje čitanja i pisanja dječaci su imali i vojne vježbe. No, pisani podaci o organiziranom crkvenom poučavanju potječu još iz 1649. godine, gdje se u spisima kanonskih vizitacija Župe sv. Martina u Virju spominje učitelj Grga Formić, koji za taj posao ne prima plaću, već koristi nešto crkvene zemlje.

Već 6. prosinca 1774. u Virju se osniva i druga škola, Pučka (narodna) škola (Gemeinde Schule) u kojoj je bio puno blaži režim školovanja, a težište poučavanja bilo je na gospodarstvu.

Car Franjo Josip 1810. dozvoljava osnivanje Narodnih škola (National Schule) čije su troškove snosile općine. U Virju je takva škola osnovana 1812. godine.

Značajan događaj za školstvo bila je naredba cara Franje Josipa iz 1868. godine o izjednačenju njemačkog i hrvatskog (materinskog) jezika u upotrebi u narodnim školama. Primjena te naredbe išla je sporo zbog otpora većine učitelja, što je vidljivo iz knjige pohvala virovske škole koje se tek 1873. pišu na hrvatskom jeziku.

Značajna osoba za ustroj i razvoj virovskega školstva je učitelj i orguljaš, kasnije županijski školski nadzornik Franjo Lugarić (Špišić Bukovica, 1842. – Virje, 1902.) virovski učitelj, orguljaš i osnivač Hrvatskog pjevačkog društva Ferdo Rusan 1884. godine. Već je od 1883. počeo organizirati podizanje spomenika ilircu Ferdi Rusanu u još neuređenom mjesnom parku u Virju. Velika svečanost otkrivanja spomenika

30. listopada 1884. godine otkazana je zbog Lugarićeva nezadovoljstva cenzuriranjem njegova prigodnog govora od strane vlasti. Kao marljiv i poduzetan učitelj bio je dugogodišnji županijski školski nadzornik i poštovani mještananin Virja.

Sve su više školu pohađale i djevojčice iako je u Virju bilo puno otpora i nepolazaka jer je škola umjesto tri godine trajala četiri i poslije je bila organizirana opetovnica, a djeca su trebala za rad u polju.

Zbog obaveze polaska u školu javio se veliki problem prostora jer je u Virju u to vrijeme bilo nešto manje od 1200 obveznika. Postojala je jedna stara školska zgrada u tadašnjoj Gospodskoj ulici i jedna nešto novija u Gajevoj ulici (izgrađena 1837. godine), a obje su bile pretijesne. Dolaskom učitelja Štefana Štefanova na mjesto ravnatelja 1875. godine započela je gotovo dvadesetogodišnja borba za izgradnju odgovarajuće školske zgrade koja je uspješno i završila na opću radost Virovaca. Stjepan Štefanov (Molve, 1839.- Virje, 1905.) ostavio je svijetli trag u povijesti virovskega školstva. Iz zapisa Spomenice vidljivo je da ga Virovci pamte kao upornog i marljivog čovjeka. U svom djelovanju veliku je pažnju posvećivao praktičnom radu pa je u uzornom školskom vrtu zajedno s učenicima uzgajao pčele. Zbog lošeg zdravstvenog stanja 1898. godine se, nakon 22 godine ravnanja virovskom pučkom školom, povukao u mirovinu. Pokopan je na virovskom groblju 5. listopada 1905. godine.)

U jesen 1894. godine konačno je svečano otvorena nova, moderna klasicistička zgrada škole koju su Virovci odmah prozvali krasotica, a izgrađena je velikim marom mještana i učitelja-

Slika 1. Školska zgrada krasotica izgrađena 1894. godine danas.

stva uz potporu tadašnjega predstojnika Odjela za bogoštovlje i nastavu doktora Izidora Kršnjavija. Dr. Izidor Kršnjavi (Našice, 1845 - Zagreb, 1927.), hrvatski je slikar, povjesničar umjetnosti, književnik i političar. U Beču je studirao povijest i povijest umjetnosti. Kao član mađaronske Narodne stranke biran je za narodnog zastupnika i od 1891. do 1895. godine bio je predstojnik Vladinog Odjela za bogoštovlje i nastavu. Obnavljao je crkve, gradio škole, osnivao galerije i društva. U suradnji s biskupom Štrosmayerom i arhitektom Hermanom Bolleom odigrao je ključnu ulogu u pojavi klasicizma (neoromanička Đakovačka katedrala) i historicizma u Hrvatskoj. Zahvaljujući njegovom maru, izgrađene su brojne poznate zgrade u Zagrebu kao trajni spomenici njegovih nastojanja na području kulture (Glazbeni zavod Zagreb, dovršetak Hrvatskog

narodnog kazališta, neobarokno zdanje, arhitekti H. Helmer i F. Fellner, i brojne druge). Veliki zagovornik gradnje bio je i virovski župnik Josip Hiter (1881. - 1898.) predsjednik Školskoga odbora, zaređen za svećenika 1847. godine, a dužnost virovskoga župnika u Virju obnaša od 1881. pa sve do iznenadne smrti 1898. godine. Bio je marljiv i poduzetan župnik. Njegovim marom prošireno je virovsko groblje uz kapeлицu sv. Jakoba. Bio je iskren domoljub. Prema zapisima u listu *Podravec* na posljednji počinak ispratilo ga je oko 10 000 žitelja Virja i okolice.

U svojoj dvadesetogodišnjoj borbi za izgradnju nove, moderne školske zgrade ravnatelj Štefanov često je o tom problemu pisao u Školskoj spomenici.

Zbog vrlo lošeg i skućenog prostora stare školske zgrade, a unatoč nezainteresiranosti ili

čak javnom otporu nekih općinskih vijećnika, ravnajući učitelj virovske Pučke škole uporno je nastojao pokrenuti gradnju neophodne školske zgrade. Nažalost, jedan dio općinskih vijećnika bio je bez ikakvog obrazovanja i smatrao je da su dječaci i djevojčice kad odrastu potrebni za rad u seoskim domaćinstvima jer su Virovci uz razvoj obrtništva ipak bili uglavnom poljoprivrednici. (Djevojčice poljoprivrednika rijetko bi završavale do kraja osnovno školovanje. Kad bi pomalo stasale u djevojke, ostajale bi doma kao neophodna radna snaga, presvlačile se u tradicionalnu virovsku nošnju i čekale priliku za udaju, često i premlade, uz suglasnost liječnika.)

Ravnajući učitelj Stjepan Štefanov u školskoj Spomenici zapisao je: *Nаш seljak vrlo nerado daje svoje diete u školu. On ga voli i bezposlena držati kod kuće, ili ga upotrijebiti za čuvanje blaga, nego li da ga šalje u školu. To je i razlog, da je prosvjeta kod nas na tako nizkom stepenu i da imade toliki broj analfabeta. Narod naš kao da ne uvidja blagodati škole pak ju zato nije niti obljubio. A doista silna je korist, što ju škola pruža narodu.*

Nažalost, Štefanov se godinama borio s nepismenim vijećnicima u općinskom Poglavarstvu, ali na sreću, imao je podršku nekolicine virovskih intelektualaca. Uprkos svim protivnicima gradnje nove školske zgrade, koju su smatrali nepotrebnom, ipak je Školski odbor i općinsko Poglavarstvo podnijelo zahtjev Podžupanijskoj vlasti za gradnju nove zgrade, s naznakom da će Poglavarstvo pripremiti 100 000 komada cigle i 16 tisuća komada crjepova. Budući da Podžupanijska vlast nije pokazala nikakav interes, ravnatelj Štefanov, ogorčen, upisao je u školsku Spomenicu: *Proći*

će još možda desetak i više godina dok se ne dogovori gradnja nove školske zgrade, a nevina i lijepa omladina, najvećeg, a ujedno i krasnog mjesta Virja čamiti će i zdravlje si kvariti u tiesnih, mračnih i prašnih soba starih Virjaskih podrtina.

Pišući ove riječi, ravnajući učitelj Štefanov nije niti slutio da je, nažalost, bio u pravu. Izmijenila su se tri hrvatska bana: **Ivan Mažuranić** (Novi Vinodolski, 1814. – Zagreb, 1890., hrvatski pjesnik, lingvist, prevoditelj, političar i pravnik, hrvatski ban pučanin od 1873. do 1880. godine; najkreativnija osobnost hrvatskoga narodnog preporoda i najznačajnija osoba hrvatskog političkog i kulturnog života 19. stoljeća), **grof Ladislav Pejačević** (Sopron, 1824.- Našice, 1901., veleposjednik, saborski zastupnik Unionističke stranke i hrvatski ban od 1880. do 1883. godine), **Herman Ramberg** (Beč, 1820. – Graz, 1899., austrougarski konjički general, kraljevski povjerenik s ovlastima bana Kraljevine Hrvatske i Slavonije tijekom 1883. godine). Ivan Mažuranić, Ladislav Pejačević, komesar Ramberg, i započela je vladavina **Khuena Hedervaryja**, a nastava u Virju održavala se u dvije stare zgrade izgrađene početkom devetnaestog stoljeća. (Khuen Hedervary, Češka, Jesenik, 1849. – Budimpešta, 1918., omraženi hrvatski ban mađaron od 1883. do 1903. godine; u svojem dvadeset godina dugom banovanju glavni mu je cilj bio pretvoriti Hrvatsku u mađarsku provinciju.)

Od 1888. godine koristi se i zgrada stare krajiške štacije. Kad je 1886. godine započela s radom Šegrtska škola (krajem 19. stoljeća u Virju se naglo razvijalo obrtništvo, što je posljedica velikog broja stanovnika Virja i cijele Upravne općine virovske; veliki broj stanovnika značio

je i veliku potražnju za obrtničkim uslugama, stoga je bilo raznovrsnih obrtnika, drukčijih profila od današnjih; samo Virje je 1901. godine imalo oko 5500 stanovnika, a danas ih ima oko 3000; dok je u cijeloj virovskoj općini tada živjelo oko 9.000 stanovnika, danas ih ima oko 4500 - *Virje na razmeđu stoljeća br. 6, str. 135. - 144.*) i broj polaznika je stalno rastao iz godine u godinu, stanje je bilo neizdrživo i intenzivirale su se akcije za gradnju nove školske zgrade.

Kad je 1881. godine umro virovski župnik Martin Šantuš, Štefanov je izgubio prijatelja i suradnika, odvažnog borca za boljitak pučkoga školstva u Virju i snažnog podupiratelja ideje što hitnije gradnje nove školske zgrade. Na sreću, naslijedio ga je župnik Josip Hiter koji se ubrzo uklopio u društveni život Virja i stao na stranu ravnatelja Štefanova te postao vrlo zaslužan za napredak virovskoga školstva, posebno za gradnju nove školske zgrade. Ta je činjenica posebno došla do izražaja kada je župnik Hiter postao predsjednik Školskoga odbora i mjesni školski nadzornik.

Smatrali su da je najpogodnija lokacija za gradnju nove školske zgrade na mjestu stare krajiške *štacije*. Školski odbor i Poglavarstvo Općine Virje poslalo je zamolbu Kraljevskoj zemaljskoj vladi, kraljevskom financijskom ravnateljstvu u Zagrebu da se Općini ustupi ili jeftino proda satnijska zgrada s pripadajućim zemljištem zbog najprikladnijeg položaja za gradnju školske zgrade.

Konačno su intenzivirane pripreme za realizaciju ove zamisli. Na poticaj upravitelja Kraljevske kotarske oblasti Stjepana Kenfelja općinsko Poglavarstvo odlučilo je nabaviti 300 000 komada cigle i 20 000 crjepova, što je bilo znat-

no više od prve odluke iz 1891. godine, te da se od Virovaca sakupi 2000 forinti i doda školskoj glavnici za tu svrhu. Imovna općina đurđevačka obećala je u ovaj fond uplatiti 500 forinti i darovati polovicu drvene građe, a da je te građe trebalo puno, može se uočiti ako se danas dođe na tavan te građevine.

Osobito sklon potpori gradnje te građevine bio je kotarski predstojnik iz Đurđevca dr. Milan Brezinščak (Hum na Sutli, 1858. – Zagreb, 1917.), kotarski predstojnik u Đurđevcu od 1891. do 1897. godine i županijski zastupnik. Gimnaziju i pravo završava u Zagrebu, gdje je i doktorirao 1882. godine. Iako je zaslužan za gradnju nove školske zgrade, među Virovcima nije bio omiljen zbog cenzure virovskih novina *Podravec*. Kao upravni službenik radio je u raznim krajevima Hrvatske. Obnašao je dužnost varaždinskog podžupana i tajnika u tadašnjoj Vladi.

Naredio je kotarskom mjerniku Kolaru da izradi nacрте za školsku zgradu i napravi procjenu troškova koji su iznosili oko 40000 forinti. Općinsko Poglavarstvo odlučilo je podići kredit od 25000 forinti na dvadeset godina, a Virovci su se obvezali pripremiti 300 vagona vapna i dovesti sav dravski pijesak potreban za gradnju. Nadalje je potvrđeno da će svi mještani dobrovoljnim radom srušiti staru školsku zgradu u Gajevoj ulici i zgradu krajiške štacije kako bi dobili prostor za gradnju i funkcioniranje nove školske zgrade. Da bi ubrzali gradnju i dobili odobrenje mjerodavnih iz Kraljevske zemaljske vlade, Školski odbor poslao je zamolbu hrvatskome banu grofu Ladislavu Pejačeviću 2. kolovoza 1891. godine, koja je nakon toga predana Odjelu za bogoštovlje i nastavu na či-

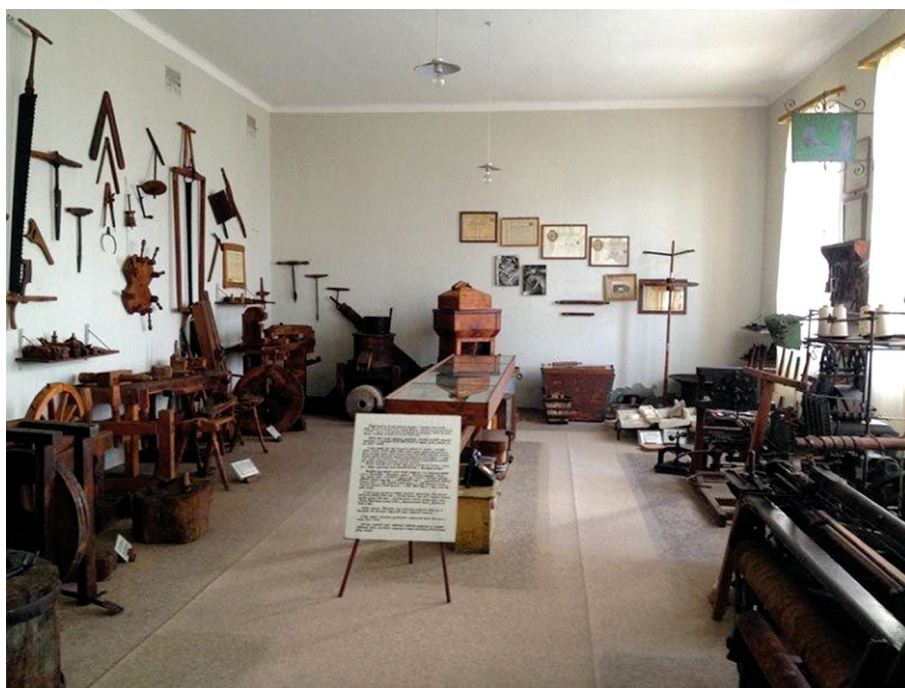
jem je čelu bio poznati akademski slikar, društveni djelatnik i predlagatelj gradnje najznačajnijih zagrebačkih građevina kojima se danas ponosimo - dr. Izidor Kršnjavi.

Budući da dugo nije bilo nikakvoga odgovora, u Zagreb se otputila virovska delegacija u kojoj je bio ravnatelj Stjepan Štefanov, načelnik virovske Općine Stjepan Pokec, vijećnik Bolto Piskor i u Zagrebu im se pridružio kotarski zastupnik dr. Martin Matunci. U svojem uredu primio ih je dr. Izidor Kršnjavi, čovjek koji je želio da sve što će se graditi u njegovu mandatu bude lijepo i korisno, i nije mogao dopustiti da se u tada najvećem i najnaprednijem selu u Hrvatskoj sagradi bilo kakva škola. Potvrdio je pomoć oko gradnje škole za koju je smatrao da

je neophodna njezina hitna gradnja, poslao je zemaljskog mjernika gospodina Josipa Antolca koji je napravio nove nacрте i novi troškovnik. U konačnici je gradnja škole koštala više od 50000 forinti i bila je i ostala ponos Virja, njihova krasotica, danas zvana Stara škola jer je 1971. godine izgrađena nova, moderna škola koja odgovara zahtjevima vremena. U Staroj školi, krasotici uređena je kinodvorana, no filmovi se više ne prikazuju jer nema gledatelja.

Tu je smješten Zavičajni muzej Virja, jedan od najbogatijih muzeja etnografskim eksponatima, Narodna knjižnica s čitaonicom koja djeluje od 1878. godine i donedavno Dječji vrtić *Zrno* koji je preseljen u novu modernu zgradu.

Očito je da je borba ravnatelja Štefanova i

Slika 2. Zavičajni muzej Virja postavljen je u prostorijama krasotice nakon izgradnje moderne školske zgrade 1971. godine.

njegovih suradnika bila uspješna jer su nacrti gradnje nekoliko puta mijenjani i konačno, zahvaljujući vizionarstvu i razumijevanju dr. Kršnjavija, izgrađena je lijepa, za to doba moderna i funkcionalna građevina u klasicističkom stilu. (U austrijskim zemljama, kojima je tada pripadala i Hrvatska, početak 19. stoljeća obilježila je gradnja u klasicističkom stilu. Najistaknutiji arhitekt u to vrijeme bio je Bartol Felbinger, koji je projektirao i zgradu Gradske vijećnice u Samoboru. U arhitekturi imamo jednostavne ukrase polukružnih plitkih niša oko prozora. Naglašena je strogoć oblika i jednostavnost.)

Postoje podaci da je takva slična zgrada napravljena za požešku gimnaziju još 1876. godine, a svečano je otvorenje upriličeno 21. lipnja 1877. godine, dakle 17 godina prije otvorenja virovske *krasotice*. Nacrte je izradio mjernik Vilim Just, a građevinske radove izvršio poduzetnik Armin Erlich. Već 1878. zbog velikog broja polaznika izgrađen je i drugi kat. Od 1902. godine u toj zgradi radila je pučka škola, a danas je u njoj Katolička osnovna škola Požega.

Kako bi ravnatelj Štefanov potaknuo Virovce da izvrše svoju obećanu obavezu dobrovoljnog rada rušenja starih školskih zgrada, napisao je plakat sa sljedećim sadržajem:

Zašto trebamo novu školu? Evo zašto!

Ove 1891. školske godine imade Virje 1175 školskih sposobnjaka, 570 dječaka i 605 djevojčica. Dakle čitava vojska. Od ovog broja djece upisano ih je za polazak škole 805, 420 dječaka i 385 djevojčica. Pošto učiteljski sbor se sastoji od 8 učitelja i učiteljica, to dolazi na jednoga učitelja popriječno 101 učenik svagdanje i opetovne škole. Kako se vidi liep broj, ali i liep

trud za naše učiteljstvo. Prema lanjskoj godini imademo ove godine više za 95 djece. (Danas matičnu školu u Virju pohađa 327 učenika, dok u tri područne škole ima samo 19 učenika, ukupno 346 učenika. S njima rade 33 nastavnika i 4 stručna suradnika u 19 razrednih odjela u novoj, moderno uređenoj i opremljenoj školi.)

Pripreme za gradnju škole počele su intenzivnije nakon što je dr. Izidor Kršnjavi poslao u Virje velikog župana Radoslava pl. Rubida Zichyja kako bi ispitao djecu i razgovarao s učiteljstvom. Župan je potvrdio da *tuj radi marljivo i savjesno učiteljstvo* i da je u Virju uistinu hitno potrebna nova školska zgrada.

U uredu dr. Izidora Kršnjavija potvrđena je odluka o gradnji virovske škole i zbog njezina izgleda Virovci su mu bili kasnije neobično zahvalni.

U proljeće 1893. raspisan je natječaj za gradnju nove školske zgrade, a posao je dobio građevinski poduzetnik iz Virovitice Rorbacher.

Kao što je i dogovoreno, Virovci su ubrzo srušili staru zgradu škole u Gajevoj ulici i zgradu satnijske štacije. Drvena građa je rasprodana, a nešto stare cigle iskorišteno je za novogradnju.

Velika radost obuzela je žitelje Virja kad je krajem 1893. postavljen kamen temeljac, a postavio ga je virovski župnik Josip Hiter, neobično zaslužan da je konačno došlo do gradnje te skoro dvadeset godina čekane nove škole. Tom svečanom činu nazočio je i drugi vrlo zaslužan čovjek za ostvarenje te zamisli, kotarski predstojnik dr. Milan Brezinščak. Organiziran je prigodni svečani banket na kojem su govorili i hvalili ovaj velevrijedan projekt brojni uvaženi uzvanici. Uz kamen temeljac položena je stakle-

na čaša u limenoj kutiji u koju je stavljeno nešto srebrnog novca i napisani su sažeti podaci o povijesti virovškoga školstva.

Budući je bila vrlo lijepa jesen, radovi su dobro napredovali i zgrada je do 15. rujna 1893. godine bila pod krovom. Virovci su nakon mise redovito dolazili pogledati kako napreduje gradnja i čudili su se tom velikom i lijepom objektu. Čim su vremenski uvjeti dopuštali, nastavljeni su radovi u 1894. godini i zgrada je svečano otvorena 28. rujna. O tome piše opširan članak u tjedniku Podravac 30. rujna 1894., tiskanom u tiskari Peroslava Ljubića. Evo što je tom zgodom, između ostalog, zapisano na prvoj strani tiskovine:

Historičnu slavu danas slavi Virje. Otvaraju se prvi puta dveri velebne nove škole. Od kako obstaje Virje ponj je to najljepši, najvažniji i najsvetačniji čas.

Trudom i žrtvami naroda, nanizao se kamen do kamena da bude palača, divan hram prosvjete kakvom je malo ravna diljem lijepe naše hrvatske domovine!

Ponosno uzdigao se novi hram prosvjete nad sve zgrade, nadmašio ga samo hram Višnjega, hram božji, pa kao da će si oba diva reći mi smo najviši, mi smo gospodari, crkva i škola, složnim našim silama stvarajmo Višnjem Tvorcu slične stvorove, stvarajmo ljude!

Nastava je u novoj školi počela te godine tek 6. listopada jer se čekalo na potrebnu opremu. Sreći učiteljstva i učenika nije bilo kraja!

Na toj svečanosti zgradu je blagoslovio omiljeni virovski župnik Josip Hiter. Najznačajniji uzvanici bili su zemaljski školski nadzornik Josip Stipetić, tajnik županijskog poglavarstva

Žigrović, županijski školski nadzornik Matija Valić i kao najzaslužniji gost kotarski predstojnik dr. Milan Brezinščak, koji je simbolično predao ključeve nove školske zgrade ravnajućem učitelju Stjepanu Štefanovu s napomenom *da čuva ovaj zavod kao zjenicu svojega oka.*

Preuzimajući ključeve, vidno uzbuđen Štefanov je rekao:

Visoka i velecijenjena gospodo, mili moji općinari!

Velika radost obuzima moje grudi što mi je Svevišnji dao doživjeti ovaj trenutak u kojem vidim ispunjenu svoju želju, već devetnaest godina gajenu.

Devetnaest godina jest lijepi niz vremena, u kojem sam se borio sa svojom braćom i školskom djecom svakojakimi neprilikama gledeć na obuku, što je svim žiteljima dobro poznato.

Današnjim danom kreće na bolje, jer eto sada predaju mi se ključevi nove zgrade, koju je podigla velikim žrtvami ova općina, da se ubuduće u njoj obučava mladež na slavu Boga i na čast roda hrvatskoga. To je uzvišeno djelo za koje će blagosliviti potomci djedove svoje. Toga radi izrazujem u svoje ime i cijeloga učiteljskog zbora najdublju hvalu svima onima koji su ma kojim načinom pridonijeli, što bilo sborom bilo tvorom, da se ovako lijepa zgrada podigla za pučku prosvjetu. Zahvaljujem se visokoj Kraljevskoj vladi, Odjelu za bogoštovlje i nastavu, koja je rukovodstvo ove lijepe gradnje u svoje ruke primila i izvesti dala. Imenito presvjetlomu gospodinu dr. Izdoru Kršnjaviju, predstojniku toga odjela, kojega moćnim uplivom, pospješana je ova gradnja. Bože! Poživi ga mnogo godina na korist i procvat školstva hrvatskoga. Zahvaljujem se i vama mili moji općinari. Podigli ste eto velelijepu sgradu ogromnim žrtvami, dostojnu svoga lijepoga zavičaja Virja. A za koga!? Za svoje najmilije što na svijetu imate, za svo-

ju dječicu krasnu, da borave najnježnije dane svojega života u ugodnim prostorijama. Virje bijaše i kako se nadam bit će, plemenito i uzvišeno ono mjesto, koje pod valjanim rukovodstvom, prijanja uz sve što je lijepo. Eto pokazaste što je moguće načiniti Virje, podignuvši sgradu za prosvjetu, kakve ne vidjeh nigdje, izim u nekoji gradovi. Bila na čast Vama, a na korist poroda Vašega!

Ja pako u svoje ime i u ime cijeloga sбора učiteljskoga obećajem stalno i javno, kada smo znali očuvati dobar glas ovoga zavoda u nepovoljnih okolnosti, da ćemo se od sada učiniti još vrednijima one velike žrtve, što ste ju pridonijeli za podignuće ovoga prosvjetnoga hrama. Hvala Vam! I u to ime pomogao Vama i nama svemogućí Bog!

Nastava je započela u velikom zanosu u novoj zgradi i u prelijepom prostoru. Učenici su se u to vrijeme pripremali za milenijsku izložbu u Budimpešti na kojoj je bio izložen i nacrt novoizgrađene školske zgrade.

Nažalost, već je prve zime veliki snijeg oštećio krovšte i zidove koji su tijekom proljeća i školskih praznika popravljani. Virovci su imali sreće, jer je njihova krasotica, kako su novu školu odmah prozvali, umalo izgorjela. Naime, jedne zimske noći 1898. godine virovski mjesni stražari – noćobdije primijetili su plamen u jednoj školskoj prostoriji, pozvali vatrogasce koji su ugasili požar u začetku, a nastao je zbog odbačenog opuška cigarete.

Predstojnik Odjela za bogoštovlje i nastavu dr. Izidor Kršnavi nije bio u Virju na svečanosti otvorenja nove školske zgrade, stoga je najavio svoj dolazak 11. kolovoza 1895., ali je dolazak odgođen za 13. kolovoza. U Virju i cijelom kraju zavladao je veliko uzbuđenje i užurbane pripreme. Na putu od Bjelovara postavljena su

tri slavoluka u njegovu čast: jedan u Hampovici, drugi u Šemovcima i treći u Virju - na početku ulice koja je vodila do škole, Gospodskoj ulici, danas ulici imenovanoj po virovskom učitelju i hrvatskom pjesniku Đuri Sudeti.

Od slavoluka do škole prigodno obučena djeca napravila su špalir, a pred školom goste su dočekali uvaženi uzvanici. Cijelo je Virje bilo ukrašeno zastavama i ručnim radovima, a ispred škole okupilo se gotovo cijelo mjesto kao znak opće radosti i štovanja onih koji su najviše pridonijeli gradnji ove i danas lijepe građevine, ponosa Virja. (Zanimljivo je napomenuti da je u isto vrijeme kad je donesena odluka o gradnji virovske krasotice zalaganjem dr. Izidora Kršnjavija, 1893. donesena odluka o gradnji Hrvatskog narodnog kazališta, čije je svečano otvorenje upriličeno 10. listopada 1895. godine u nazočnosti cara Franje Josipa.)

Na ulazu u školu dr. Kršnjavoga dočekao je ravnatelj Štefanov i pozdravio ga riječima:

Po cijeloj našoj domovini a i preko njezinih granica šire se glasine o Vašem veleumu, o silnom pregnuću za prosvjetom narodnom. A kako i ne bi! Sgodne naredbe, koje izlaze u Vašem duhu i smjeraju na dobrobit i napredak školstva jasno svjedoče da tako jest.

Neću da svraćam pozornost na druge krajeve mile nam domovine koje već prije očutiše milosti od Vaše Presvjetlosti već se ograničujem samo što se po Vašoj milosti u Virju sbilo. Eto pred nama se diže velebna sgrada, divna biljka namjenjena narodnoj prosvjeti, koja je istina velikimi žrtvami puka virjanskog, ali jedino incijativom Vaše presvjetlosti, nikla, rasla, cvala i dozorila. Da nije u sgodan čas bilo Vaše Presvjetlosti, ne bismo jošte bili na ovom stepenu, na kojem ovaj čas stojimo. Zato se svaki čestiti Virjanin

raduje u duši svojoj, kad vidi Vašu Presvjetlost u svom milom zavičaju Virju, te svaki nosi u srcu želju, da nam ova divna biljka i željena ploda donša.

Istina da nismo u ovaj čas u stanju representirati onakvu školu koja bi potpuno odgovarala intenciji Vaše Presvjetlosti. Još nam mnogo manjka da bude uzor školom. Ali se tvrdi nadamo da će brižljivo otčinsko srce Vaše Presvjetlosti oprostiti, jerbo siromaštvo puka, a i velike žrtve doprinešene ove dvije godine, ne dopuštaju podnipošto, da namaknemo jednom sve ono, čega nam još neophodno treba. Nu nadam se da će nama za kratko vrijeme biti moguće i to polučiti. A da to bude molimo Vašu Presvjetlost, da nam izvolje po svojoj dokazanoj nam ljubavi i pregnuću za napredak otčinski svjetovati, a mi ćemo sve vjerno vršiti, jer smo unapred osvjedočeni, da sve želje Vaše Presvjetlosti smjeraju samo na dobrobit naroda i unapređenja školstva hrvatskoga.

Zato kličem iz dna srca svoga u ime ove dične općine, u ime učiteljskog zbora i u ime sadanje i buduće školske mladeži, za koje žrtvujete svoje umne i tjelesne sile: Da nam poživi još mnogo ljeta Presvjetli gospodin dr. Izidor Kršnjavi, Predstojnik Odjela za bogoštovlje i nastavu. Uzdrži ga Bože mnogo na slavu svoju i unapređenje školstva hrvatskoga!

Živio! Živio! Živio!

Nakon pozdravnoga govora svi su uzvanici pošli u razgledavanje škole, a na ulazu ih je dočekala učenica V. razreda Ruža Šklebar i odvažno pozdravila visokoga gosta riječima:

Mladahna srca naša zakucala su jače nego obično, kad začusmo, da će k nama doći onaj, koji se tolikom ljubavi i skrbi brine za sve nas malješne, da nam se rasvijetli um, oplemeni srce. To ste vi plemeniti gospodine! Školska mladež virovska presretna je, da vas može na pragu ove krasne sgrade pozdraviti s „Dobro došli!“, a kao uzdarje obećaje Vašoj Presvje-

tlosti marljivim radom i čestitim ponašanjem odužiti se otčinskoj skrbi Vaše Presvjetlosti. Bog uzdrži i poživite Vašu Presvjetlost! Živio! Živio!

Kršnjavi je pohvalio učenicu na hrabrosti i zahvalio joj na riječima dobrodošlice, obišao s gostima cijelu školu, a zatim se potpisao u Spomenicu. Od brojnih uzvanika u pratnji dr. Kršnjavoga spomenut ćemo samo poznatoga istraživača povijesti hrvatskoga školstva Antuna Cuvaja, tada na dužnosti zemaljskog školskog nadzornika. Antun Cuvaj (Bjelovar, 1854. - Zagreb, 1927.) učitelj, hrvatski pedagog, zemaljski školski nadzornik i pisac. Napisao je knjigu *Grada za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas* (do 1913. godine). Prvo izdanje knjige izašlo je u pet svezaka, a drugo u jedanaest. Osnovao je Hrvatski školski muzej u Zagrebu 1901. godine s ciljem prikupljanja, proučavanja i izlaganja grada iz prošlosti i sadašnjosti hrvatskoga školstva i pedagogije. Osnovao je Hrvatski pedagoško-književni zbor i bio njegov predsjednik.)

Nakon Virja gosti su, ispraćeni poklicima mnoštva i pucanjem iz mužara, nastavili put prema Molvama, Đurđevcu, Klostru Podravskom, Podravskim Sesvetama i Virovitici. O tom značajnom događaju opširno je pisao tjednik *Podravac* u broju od 15. kolovoza 1895. godine.

Na školskom području općine Virje rade i tri područne škole, i to Miholjanec (1804.) u uređenoj krajiškoj zgradi od 1907. godine, u Šemovcima (1824.) u dograđivanoj časničkoj zgradi, a posebnost je zanimljivo dizajnirana fasada, te u Hampovici (1890.), gdje je 1997. izgrađena nova školska zgrada (fasadu zgrade Područne škole u Šemovcima osmislio je Zdravko

Tišljar, profesor grafičkog dizajna na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, kao i prepoznatljivu fasadu matične škole u Virju, te grafički identitet ustanove).

Posljednjih godina dograđena je i uređena nova virovska škola s novom sportskom dvoranom i dječjim vrtićem u blizini, najmodernijim vrtićem u ovom dijelu Hrvatske, što sve čini jedan zanimljiv i lijepi kompleks koji nemaju niti veći gradovi. Ove je godine završena energetska obnova zgrade u koju je uloženo gotovo 6 milijuna kuna.

Nakon dovršetka gradnje *krasotice* sve se više razmišljalo o uređenju okoliša, o virovskom trgu. Nakon prestanka opasnosti od Turaka 1812. godine započeli su radovi na zatrpavanju opkopnih kanala i s prekidima su trajali do 1832. godine. Na tom je prostoru 1834. godine izgrađena današnja župna crkva sv. Martina, formirane su u Virju nove ulice i iskopani javni bunari. Virovci su 1886. godine podigli na prostoru u blizini ispred crkve lijepi spomenik ilircu Ferdi Rusanu.

Ferdo Rusan (Pavlin Kloštar, 1810. – Bjelovar, 1879.) krajiški časnik, službovao je u Italiji i Mađarskoj. U Virju je živio 25 godina i kao gorljivi ilirac razvio je bogato stvaralaštvo na kulturnom, prosvjetnom, društvenom i gospodarskom planu. Zahvaljujući njemu, Virje je bila jedina ruralna sredina u kojoj je došlo do širenja ilirskih ideja. Osnovao je 1850. godine amatersko kazalište, Glumišnu družinu, a predstave su tada već bile na hrvatskom jeziku. To još nije bilo ni u Zagrebu.

Za uređenje mjesnog parka zalagao se jako tadašnji, neomiljeni i samovoljan načelnik Po-

glavarstva upravne općine Virje, Stjepan Pokec. U tjedniku Podravec često je vlasnik i urednik pisao negativno o radu načelnika. Zapravo se između njih vodio otvoreni medijski rat zbog cenzure tiska koji je Pokec oštro provodio po naredbi mađaronskih vlasti na čelu s K.Hedervaryjem, ponekad i izvan svojih ovlasti. Iako se sumnjalo u mogućnost ograđivanja cijeloga trga žičanom ogradom što je načelnik Pokec obećao 1897. godine, o čemu je prilično posprdno Peroslav Ljubić pisao kao urednik u svojem listu Podravec, već je 16. listopada 1898. osnovano *Društvo za uređenje mjesta* i park je 1901. godine ipak ograđen lijepom žičanom ogradom, nakon čega se pripremalo unutarnje uređenje trga. Kada je u Virje došao šumar Lambert Žerdik, 1910. godine posađen je lijepi park i postavljene su klupe. Adalbert Žerdik (Češka, 1846. – Virje, 1924.) šumarski savjetnik i nadzornik, službovao je od Varaždina do Donjeg Miholjca, pisao članke za *Šumarski glasnik*. Nakon umirovljenja živio je u Virju kod zeta Dragutina Jansona, ljekarnika. Osmislio je virovski park u francusko-engleskom stilu koji je zasađen 1910., a 2015. godine temeljito obnovljen.)

Taj park u francusko-engleskom stilu uzorno je održavan, uređene su staze i postavljene klupe, a tridesetih godina 20. stoljeća postavljena je i plinska rasvjeta i konačno je taj virovski trg dobio zamišljeni oblik i bio je Virovcima drag.

U njemu je danas u nastajanju Aleja virovskih velikana, a do sada su postavljene biste Virovcima, akademiku Franji Fancevu i prvome doktoru muzikologije u Hrvata Josipu Širokiju. Franjo Fancev (Virje, 1882. – Zagreb, 1943.) akademik, filolog, književni povjesničar, profe-

sor starije hrvatske književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Prigodom znanstvenog skupa o njegovu životu i radu u virovskom parku u Aleji velikana postavljena je 1997. godine spomen-bista.

Josip Široki (Virje, 1882. – Koprivnica, 1963.) prvi doktor muzikologije u Hrvata, doktorirao je u Beču 1908. godine. Suradivao je s fonogramskim institutom bečke Akademije znanosti i snimio četrdesetak voštanih ploča s virovskim napjevima.

Izgradnjom nove školske zgrade 1971. godine, nakon 77 godina korištenja, Stara škola dobila je drugu namjenu, o čemu je već napisano. Mjesna zajednica Virje 1898. godine financirala je obnovu fasade *krasotice* koja je ponovno zasjala u punom sjaju.

Partnersko vijeće Općine Virje prije dvije godine pokrenulo je projekt revitalizacije prostora Stare škole sredstvima Ministarstva kulture i Europske unije. Na tom projektu uporno radi načelnik Općine Virje Mirko Perok i pročelnica Jedinственog upravnog odjela Općine Kristina Filipović.

Projektни zadatak adaptacija je zgrade od podruma do tavanskih prostorija kako bi se dobila jedna funkcionalna cjelina. Ukupna vrijednost projekta iznosila bi 11.350.867,48 kuna s PDV-om. U te bi se prostore smjestila vinoteka, dvorana za prezentacije i promociju proizvoda domaćih OPG-a, proširio prostor mjesne knjižnice i Zavičajni muzej Virja, multimedijaska dvorana za kino, koncerte, priredbe i predavanja, galerija, prostor za umjetničke radionice, radio stanicu i druge sadržaje. Sada valja čekati da pro-

Slika 3. Zgrada nove škole u Virju izgrađene 1971., a dograđene i uređene 1999. godine.

jekt bude prihvaćen i odobrena sredstva za njegovu realizaciju. Time bi se udahnuo novi život krasotici koja je bila i, nadamo se, ostat će ponos Virja, ovoga puta kao zavičajni Kulturni centar.

Izvori

Grupa autora: Zbornik *Virje na razmeđu stoljeća*, broj 1 – 8, Zavičajni muzej Virja, Općina Virje.

Kovač, Fabijan (1940). *Iz stogodišnje tradicije Virja*, rukopis, 1840. – 1940.

Matišin, Martin (2000). *Virje na kraju 20. stoljeća*, Zavičajni muzej Virja. Tiskara Horvat.

Podravec, Dražen (1999). *Povijest virovškoga školstva, Osnovna škola profesora Franje Viktora Šignjara Virje*, Tiskara Horvat.

Podravec, Dražen (2006). *Zgrade i objekti virovškoga školstva, Osnovna škola profesora Franje Viktora Šignjara Virje*, Tiskara Horvat.

Dokumentacija Zavičajnog muzeja Virja

Internetske stranice na obrađivanu temu ili pojam Virje, studeni 2019.

Mr. sc. Dražen Podravec

Recenzije, prikazi i primjeri dobre prakse

Anja Zadavec Jančikić

Maturanti 2019./2020. biraju najprofesora

Već 5 godina maturanti u Graditeljskoj školi Čakovec biraju najbolje profesore svoje generacije. Svaki razredni odjel i obrazovni smjer bira najboljeg profesora opće-obrazovnih predmeta i predmeta struke. Prije nego što napišu po jedno ime, učenici pomoću kratkog strukturiranog upitnika u kojemu su ponuđene kvalitete profesora mogu sabrati svoje dojmove. Učenici nakon toga u rasponu od 1 (jako mi je važno) i 3 (uopće mi nije važno) odabiru stupanj važnosti pojedine kvalitete i kompetencije profesora te tako promisle o svojem srednjoškolskom obrazovanju i tome što kod profesora najviše cijene.

Maturanti generacije 2019./2020. po mnogočemu su posebni. U svakom slučaju imali su vjerojatno jednu od najizazovnijih školskih godina u modernoj povijesti. U prvom su polugodištu podupirali svoje profesore u borbi za veća prava i bolje plaće, a u drugom polugodištu sudjelovali su u nastavi na daljinu i na taj način završili nastavnu godinu. Zbog svjetske epidemio-

loške krize izazvane tzv. koronavirusom,bb naši su učenici i profesori pioniri nastave na daljinu. Prije 6 mjeseci situacija koja nas je zatekla činila se kao scenarij nekog znanstvenofantastičnog filma, a sada smo, eto, glavni glumci u svemu tome. Bilo kako bilo, naši maturanti neće imati priliku kao mnogi prije njih prošetati gradom u odorama, družiti se na danima maturanata. Nismo imali priliku organizirati im Coolijadu ni naturalne večere. Barem ne za sada. Njihova je nastavna godina gotova 29. svibnja, nakon toga će braniti završne radove te polagati državnu maturu.

Kako bi ipak nastavili tradiciju svojih prethodnika, omogućili smo im da biraju svoje najprofesore i da se izjasne koje kvalitete po njima treba imati dobar profesor. To je mali dio unutarnje evaluacije naše ustanove i davanje priznanja profesorima koji stručno, odgovorno i nesebično rade svoj posao - najbolji i najljepši posao na svijetu.

Anketu je ispunilo 88 maturanata od njih 158. Anketni upitnik bio je dostupan preko